

**ABSOLVENTSKÁ PRÁCE
ZÁKLADNÍ ŠKOLA, ŠKOLNÍ 24, BYSRÉ 569 92
9. ROČNÍK**

**2. SVĚTOVÁ VÁLKA OČIMA HARTMANSKÝCH
PAMĚTNÍKŮ**

Renata Pušová

ŠKOLNÍ ROK 2014/2015

Prohlašuji, že jsem absolventskou práci vypracovala samostatně a všechny použité zdroje jsem řádně uvedla.

Děkuji za pomoc při zpracování tématu všem pamětníkům a svému garantovi Mgr. Janu Neudertovi.

V Hartmanicích 21. května 2015

.....
podpis

1.1 Obsah

1.1	Obsah.....	1
1.2	Úvod.....	2
1.3	2. světová válka.....	3
1.3.1	Obecně o 2. světové válce.....	3
1.3.2	Přídělový systém.....	4
1.3.3	Dodávky.....	4
1.3.4	2. světová válka a její dopad na Hartmanice.....	5
1.4	Vzpomínky pamětníků.....	6
4.1.1	Manželé Ludmila a Josef Filipovi (č.p. 51).....	6
4.1.2	Josef Moravec (č.p. 63).....	9
4.1.3	Augustin Andrlík (č.p. 94).....	10
4.1.4	Jan Leinveber (č.p. 111).....	13
1.5	Závěr.....	15
1.6	Obrazová příloha.....	16
1.7	Seznam použitých zdrojů.....	19
1.7.1	Literatura a WWW	19

1.2 Úvod

Tématem mé absolventské práce je Druhá světová válka očima hartmanských pamětníků. Cílem mé absolventské práce bylo zaznamenání vzpomínek pamětníků z druhé světové války.

Proč zrovna toto téma?

Protože jsem se chtěla dozvědět odpovědi na tyto otázky: Jak se 2. světová válka dotkla Hartmanic a jejich občanů? Dotkla se jich vůbec? Jak 2. světovou válku prožívaly různé věkové skupiny? Jaké to je, když vám jedno nařízení změni celý život? Tyto a další otázky mě přiměly k tomu, abych si toto téma vybrala jako svoji absolventskou práci. Chtěla jsem porovnat učivo ze školy se vzpomínkami pamětníků a poslechnout si názor a zážitky lidí, kteří tuto dobu zažili.

Protože vzpomínky mi vyprávěli pamětníci, zanechala jsem jejich vypravování bez úprav tzn. bez oprav nespisovných výrazů. Vypravování je psáno dvojí formou a to proto, že někteří pamětníci se rozvyprávěli sami, jiní spíše odpovídali na moje dotazy. Do mé práce se mi také podařilo opatřit fotografie některých pamětníků a pár fotografií přímo z popisovaného období. Dále jsem ve své práci podrobněji rozvedla některé zmiňované termíny a stručně popsala vývoj 2. světové války ve světě a její dopad na Hartmanice.

Výsledky mého snažení, úspěchy či neúspěch můžete posoudit sami, pokud si přečtete i zbytek moji absolventské práce.

1.3 2. světová válka

1.3.1 Obecně o 2. světové válce

Druhá světová válka byla nejstrašnější světový konflikt, který se zatím udál. Protivníci byli rozděleni na dva tábory.

Spojenci – USA (F. Roosevelt), Francie (Ch. De Gaulle), Sovětský svaz(J. Stalin), Velká Británie (W. Churchill)...

Osa - Německá říše (A. Hitler), Itálie (B. Mussolini), Japonsko (Hirohito)...

Za počátek konfliktu můžeme považovat útok Německé říše na Polsko 1. září 1939. 17. září 1939 na Polsko od východu zaútočil Sovětský svaz. Krátce poté do války vstoupila Velká Británie a Francie. Ze začátku Sovětský svaz podporoval Německou říši na základě smlouvy o neútočení z 24. srpna 1939. To se ovšem změnilo po útoku Německé říše na Sovětský svaz 22. června 1941. USA vstoupila do války 7. prosince 1941 po útoku Japonska na námořní základnu Pearl Harbor. Na začátku války měly velké územní zisky státy Osy, to se však změnilo v roce 1943, kdy převahu získaly státy Spojenců.

Čechy byly pod vládou Německé říše a to od okupace 15., respektive 16. března 1939 do 8.-9. května 1945. Okupované území Německo anektovalo¹ a zřídilo autonomní² Protektorát Čechy a Morava.

Konec války v Evropě nastal kapitulací Německa 8. května 1945. Po svržení dvou atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki nastal definitivní konec války a to kapitulací Japonska 2. září 1945.

[1]

Druhá světová válka si vyžádala okolo 60 milionů obětí, z toho nejméně polovina byli civilní obyvatelé. Miliony lidí ztratily své domovy a nejbližší. Druhá světová válka přinesla mnoho hrůz, jako třeba holocaust, masivní rozvoj válečného průmyslu, první použití atomové bomby a mnoho dalšího.

A i když je to paradox, 2. světová válka nám přinesla i některé pozitivní věci, jako například penicilin, bez kterého si v případě nemoci nevíme rady.

Válečný stav si vyžádal také velké změny. Byl přidělový (lístkový) systém, povinné odvody (dodávky) a totální nasazení.

1 Anexe - trvalé připojení cizího státního území k jinému státnímu celku

2 Autonomní - vysoká míra samosprávy, která však neznamená samostatnost

1.3.2 Přídělový systém

Přídělový systém v Protektorátu Čechy a Morava byl zaveden od 2. října 1939 a to pouze na potraviny, v prosinci 1939 pak i na oblečení a obuv.

Potravinové lístky jsou obdobou peněz. Potravinové lístky byly vydávány na obecním nebo městském úřadě na základě určitého klíče, např. podle náročnosti povolání, počtu členů v domácnosti. Přídělový systém vydržel až do roku 1953.[2]

1.3.3 Dodávky

Německá říše, pod kterou Protektorát Čechy a Morava patřil, nařídila, že každé hospodářství musí odvést určité množství potravin. Dodávky byly určovány podle velikosti hospodářství, počtu rodinných příslušníků, počtu dobytka a polí. Totální nasazení

Totálně nasazení nebyli jenom muži, ale i ženy. Totální nasazení je pojmenování pro nucené pracovní nasazení, kterému se musely podrobit všechny země okupované nacistickým Německem. Totálně nasazení byli většinou nedobrovolně dopraveni do Třetí říše nebo do Rakouska, kde museli vykonávat otrockou práci za nelidských podmínek. Totálně nasazení byli dělení podle postavení nebo národnosti. Totální nasazení bylo zavedeno z důvodu nedostatku pracovních sil v Německu, které se ještě více prohloubilo po odvedení německých mužů do války. Odhaduje se, že z celé Evropy bylo za 2. světové války nuceně nasazeno 13,5 miliónu lidí, z toho z Protektorátu Čechy a Morava zhruba 640 tisíc. [3]

1.3.4 2. světová válka a její dopad na Hartmanice

Za 2. světové války se z Hartmanic přihlásilo šest rodin k německé národnosti. Muži z těchto rodin museli narukovat na vojnu. Všichni muži, až na jednoho, se vrátili domů. I po konci války, při odsouvání německých občanů zde těchto šest rodin zůstalo dále bydlet. Kvůli zabránění Sudet se změnil okres, ke kterému Hartmanice náležely, a to z Poličky na Boskovice. I Hartmanic se dotkly povinné dodávky potravin, přidělový systém a totální nasazení.

Odvody

V Hartmanicích v roce 1940 se mělo odevzdat: 130 q³ žita; 120 q pšenice; 350 q ječmene; 900 q brambor; 31,5 q sena a jetele za obec.

Přídělový systém

V roce 1941 v období od 6. června do 4. července bylo v Hartmanicích přiděleno na jednu osobu: 1,20 kg pšeničné mouky, 6,5 kg chleba; 1,20 kg cukru; 7,5 dkg krup, luštěnin, rýže, jáhel, ovesných vloček; 35 dkg umělého tuku; 10 dkg másla; 6 dkg sádla; 80 dkg masa, uzenin; 15 dkg obilné kávy; 10 dkg cikorky; 1/8 mýdla; 1 prášek do vyvářky; ¼ l mléka a 4 vejce.[4]

Totální nasazení

Z Hartmanic bylo totálně nasazených 22 mužů. Z žen nebyla žádná odvedena.

Koncem války Hartmanicemi prošly prvně ustupující jednotky německé armády, které se zde zdržely od 3. do 8. května. Po jejich odchodu však začaly přicházet jiné jednotky a to směrem od Svojanova, přes Babky i po silnici od Trpína. Nebyl to však uspořádaný ústup, ale zmatený útěk. Na Horní silnici vojáci zapalovali německá auta a motorky, poté od nich utíkali, ze všech stran byly slyšet výbuchy. Celou noc jezdily povozy, vojáci přespávali různě po chalupách nebo stodolách. Po tomto ústupu zůstalo všude hodně věcí, neboť na silnicích zůstávaly celé opuštěné povozy. Po ustupujících vojácích zde zbylo mnoho koní, kteří museli být pochytní a paseni na loukách okolo obce. Celý tento ústup minul Hartmanice bez nehody.

Po ustupující německé armádě do Hartmanic přijela Rudá armáda, která byla lidmi radostně přivítána. V následujících dnech prošlo Hartmanicemi mnoho dalších jednotek. Jedna z nich se v Hartmanicích usadila. Koncem května Rudá armáda z naší obce odešla. Na odvedení pochytných koní bylo určeno 20 mužů z obce. Prvně měli muži koně odvést pouze do Jevíčka, ale zde byli donuceni jet dále až do Litovle. Odtud však v noci utekli.

Během války nikdo z Hartmanic nebyl zatčen nebo odvezen do koncentračního tábora.[5]

3 1q(metrický cent) = 100 kg

1.4 Vzpomínky pamětníků

4.1.1 Manželé Ludmila a Josef Filipovi (č.p. 51)

Paní Filipová (Lu) je narozena 12.9.1928 a pan Filip (Jo) 16.9.1925.

Jak jste prožívali 2. světovou válku a jak moc se promítla do žití obce ?

Lu: Za války jsme normálně chodili do školy.

A u rybníka bydlel p. Bidmon, on byl z Jedlové, ale nebejt jeho, tak bylo kupa lidí odtazenejch. Oni sem za ním jezdili příslušníci SS, ale on pořád dokola říkal, tady ta dědina je snad nejlepší v okolí, tady se nic neděje. On jedině tu dědinu chránil.

Vy jste chodili tady v Hartmanicích do školy ?

Lu: Jo, chodili jsme tady.

A kolik vás bylo ve třídě ?

Lu: No, snad devadesát.

Jo: Jo, ale v celé škole.

Lu: Byly udělaný čtyři třídy. Kremličkovi učili, potom Záruba a dál už nevím.

Jo: Já jsem za války chodil už do Bystrého do měštanky. Ve třídě nás bylo přes padesát.

Když Němci tenkrát zabírali Paloučky⁴, tak jsme měli zrovna náboženství, všude jezdili četníci. Farář nás neudržel v lavicích a všichni jsme stáli u oken a koukali.

Zatemňování, jak se to tady hlídalo ?

Jo: Místní měli rozpis na hlídky.

Byl zřízený tzv. přidělový systém. Co si pod tím mám představit ?

Lu: Na mouku, chleba, cukr a boty byly potravinový lístky. Na oblečení byly šatenky. Ale kdo neplnil dodávky, ten žádný lístky nedostal.

Dalo se ty dodávky splnit ?

Lu: Jo, ale bylo to dost utažený.

Jo: My jsme to ale vždycky splnili. Takže se to dalo splnit, ale někdo to taky nesplnil.

Podle čeho byly dodávky stanoveny ?

Jo: Podle toho kolik jste obhospodařovali.

Manželé Filipovi

Foto: archiv pamětníků

4 Zabírání paloučků- zabírání Sudet (1939) obsazení dolní Jedlové Němci

Kde se ty dodávky vybíraly ?

Jo: Zboží i dobytek se vozily do Bystrého.

Kdo byl za války starostou?

Jo: Krška.

Vzniklo zde něco jako černý trh?

Lu: Taky, třeba mouka se mlela načerno u Valachu ve mlejně.

Jo: Já sám jsem tam vozil v noci na korbě obilí. Oni mně tam nechali otevřenou stodolu. Já to tam navozil a oni to vynesli nahoru a semleli. No a my jsme to pak nosili v noci na zádech Novotného žlíbkem⁵ dom.

Lístky, to se nedalo nějak falšovat ne ?

Jo: No my jsme nikdy nic neprodali.

Lu: Ale tetička jo, ona byla sama a neměla peníze. Jednou šla do Kamenců a tam potkala Tynku a ta ji říkala, jestli nemá lístky navíc, že by jí je mohla prodat. Tetička říkala, že má, ale že se bojí. Tynka říkala, že jí se bát nemusí, tak ji ty lístky prodala. No a byla ráda, protože měla peníze na zaplacení pojistky, a Tynka byla ráda, že má co pro děcka.

Byli tady partyzáni ?

Lu: Jo byli. Jednou jsme šli do kina a dva chlapi vylezli tady pod kapličkou, jak je ten lesejk. Ten jeden říká „Halt !“ tak jsme se zastavili. Trásli jsme se jako prut. Oni začali ukazovat na Valachův mlejn a prej, co tam je. No my jsme jim říkali, že tam je mlejn. A oni, že by potřebovali mouku.

Když se Němci začali stahovat, stahovali se i do Hartmanic ?

Lu: Ne, to ne, oni jeli po Horní silnici. Oni odhazovali všechno, co jim připadalo zbytečný. Protože s nima byli i lidi z pohraničních dědin. Všichni se báli Rusů. Vím, že tenkrát vyhodili i dětský boty. Máti jim je hodila zpátky a říká jim „Proč to vyhazujete, vždyť to budete potřebovat !“

Po dědině taky jeli a vyhazovali nudle. Řvali „Dobry nudle, vem si nudle.“ Tak jsme je vařili slepicám.

Taky jak nahoře vyhazovali věci, tak jsme si domů přinesli něco, co vypadalo jako mýdlo. Ale Jukl potom bubnoval, kdo si přinesl domů Ekrazit, ať ho okamžitě nahází do potoka, protože je to výbušnina.

Když sem přišli Rusové, zdržovali se tady nějak ?

Jo: Oni tady měli přes čtyři sta koní. Za Joklovejma⁶ měli udělaný ohrady a chodili je tam vojáci pást.

Lu: To byli voškliví, zarostlí chlapi.

Jo: U nás v chaloupce taky byli dva, když si čistili zuby tak prstem. Potom, když ty koně měli jít pryč, tak všichni chlapi z dědiny museli jít s nima, já sem taky byl. Dali do kupy pět koní, na jednoho se sedlo a jelo se. Jeli sme až k Olomouci. Měli sme jet jenom do Jevíčka, ale tam jim holt dali napít, tak sme museli až k Olomouci. Ale tam jsme jim v noci utekli.

5 Novotného žlíbek - kolem hartmanské kaple

6 Za Joklovejma – č.p. 50

Posílali se lidem do rajchu balíčky ?

Lu: Jo to si pamatuju, chodili jsme po celej dědině a sbírali jsme, co kdo dal, někdo dal mouku, někdo vejce, jinej máslo a u Štěrbu se pekly vánočky a posílalo se to těm klukům. Bylo jich tam hodně, asi kolem dvaceti.

Závěrečná věta pana Filipa „Němci nás naučili jíst!“

4.1.2 Josef Moravec (č.p. 63)

Pan Moravec se narodil tři roky před začátkem války a to v r. 1936.

Jak jste prožíval 2. světovou válku ?

Já si toho moc nepamatuju. Ale vím, že tatínek dělal u Tocháčka dřevo a rozbíjel kamení, ale někdo to udal. Tocháček byl chytřej a Němcům strkal alkohol. Dopadlo to tak, že tatínka přivezli do chalupy a vykopli ho z auta příslušníci SS. My jsme se doma modlili, aby se náhodou tatínkovi něco nestalo.

Pak si taky dobře pamatuju, že jsme měli v chalupě dva příslušníky SS, oni si ustlali a spali v naší posteli. Jeden nemohl na nohy, tak mně povídá, jestli bych mu nezašel do jejich kuchyně⁷ pro maso.

A jak jsem šel až sem, tak jsem to maso odobával, až jsem ho celý snědl. On se postavil a podíval se na mě a zeptal se „Ty bys tohle jedl?“ Říkám „Jo!“ Tak jsem mu chodil pro to jídlo a on mně vždycky něco dal. A byl to Němec.

Taky se nám tady v křoví schovávali dva chlapi. Ale Němci to asi nebyli. A chtěli vědět, kudy by se nejbliž, lesem a v noci, dostali do Víru. My tam máme přízeň a tatínek se bál, tak jim to nakreslil. Oni mu za to dali trs německejch peněz. Tatínek se to tady bál utratit, ale sestru měl v Jedlové, tak jí to tam dal.

⁷ Německá kuchyň – naproti Kamínkom č.p. 87

4.1.3 Augustin Andrlík (č.p. 94)

Pan Andrlík se narodil 31. 5. 1920.

Jak jste vnímal 2. světovou válku?

No jak bych to vnímal, já sem byl nuceně nasazenej v Berlíně. Byl jsem tam od roku 1940 do února 1945. Předtím jsem pracoval v Praze, a když potom přišli Němci, tak mě pozvali na pracák. Tam byl doktor, kterej mě prohlíd, samozřejmě, že to byl Němec. No moc mě neprohlížel, jenom se podíval a řekl „, Tauglich!“ Vhodný. A tím to bylo. Za tejděn jsme dostali papír, kam máme nastoupit.

Jak jste tam jeli?

To byl zvláštní vlak. Plnej nuceně nasazenejch. Dostali jsme kus chleba pár buřtů a už se jelo.

Kde jste byli ubytováni?

Ubytovali nás v dřevěnejch barákách. Já jsem byl zařazenej do dřevařskej firmy. Tam jsem vydržel, myslím, tři nebo čtyři měsíce. Pak jsme od té dřevařskej firmy utekli k jiné firmě. Ta firma vyráběla pro zbrojní průmysl. Byl jsem tam zaměstnanej jako soustružník. Vyráběly se tam součástky, co už musely mít nějakou toleranci. Tam to bylo lepší, až na ty nálety. Ještě v tom třiačtyřicátým roce (1943) ze začátku ještě šly. Sem tam hodili nějakou tu zápalnou bombu. Ale když to potom začali bombardovat opravdu bombama, tak to už nestálo za nic.

Jaká byla pracovní doba?

Pracovní doba byla sedm dní v týdnu, ve dne třináct hodin, v noci jedenáct hodin. Na každým pracovišti byl mistr a ten kontroloval nás i jakost výrobků. My jsme měli kliku, že jsme měli dobrýho mistra. On se dobře znal s vrátným. Takže, když šla kontrola v noci, vrátnej dal vědět mistrovi. Protože věděl, že máme domluvený, že uděláme jen určitej počet kusů a potom si můžem zdřímnout, protože ve dne se moc spát nedalo a byly nálety, takže jsme byli někde schovaný.

*Augustin Andrlík
Foto: Renata Pušová*

Skoro pod každým barákem ve sklepě byl kryt. Já jsem tam nechodil, protože my jsme měli u továrny, říkali tomu „Šprit grabe“, příkop asi dva metry hluboký. Byl podepřený prkna a na nich byla hlína. Tam jsme se schovávali. Kdyby ho trefili, tak by bylo po něm, ale když ne, tak se sesypalo jen trochu hlíny za krk. Před náletem se vždycky rozeřvala siréna, ještě když jsem byl doma, tak jsem to nemohl ani slyšet. Nikdy nezabila přímo bomba, většinou zabíjely útržky.

V práci jsme měli jednoho kluka a ten byl pokaždý v jiném krytu. Jednou přišel zpátky, že našel pěkně nově a vrátil se tam. Jenže ten kryt dostal zásah a sesypal se. Z toho krytu se zachránilo jenom asi patnáctiměsíční děcko. V Německu zůstala spousta kluků hned z kraje, protože se šli dívat na ty nálety. Ony ty světlometry byly hezký, to bylo skoro jako ohňostroj.

Měli jste volný pohyb?

No pohybovat jsme se tam mohli volně, ale nesměli jsme lézt, kam nebylo radno. Jinak po památkách a muzeích jsme mohli. To Rusáci v lágrech už se volně pohybovat nemohli.

Jaké tam bylo stravování ?

Na stravu jsme tam dostali potravinový lístky. Akorát zeleninu nám ostříhali, že prej musíme každé den dostat vařené jídlo. Tak jsme chodili k Rusákům do lágru na „ajntop“⁸. Rusáci měli řepu, brambory a zelí. Němci měli „ajntop“ už kroupy, hrách a uzený. Ten byl lepší. Co jsme dostali přidělem, to jsme měli, žádný černý trh neexistoval. Dostávali jsme přiděl na celý týden. Chleba, veku, jak je teď na chlebičky, a patnáct deka masa, ale to jsme nebrali. My jsme brali, oni tomu říkali „Leber buřt“, bylo to něco jako játrovej salám. Bylo to tučný a bylo toho jednou tolik. Pak bylo jedno vajíčko, kousek másla, stejně tolik marmelády a to bylo všechno. Jo a ještě jsme fasovali cigarety, dvacet na týden. Z domu nám poslali chleba,, takže jsme si tam částečně vařili sami. Bylo tam dost česneku, z něj jsme dělali balíky a posílali je domů.

Dostávali jste z domova balíky ?

Taky nám z domů posílali balíky chleba, celer, mouku, koření nebo, co bylo třeba. Pošta byla dobrá, jeden den se to dalo na poštu a druhej den to bylo v Berlíně. A balíky se taky nevykrádaly. Třeba ti přinesli žvanec papíru, protože na tom zbyla tvoje adresa po bombardování.

Když jsem přijel domů, tak jsem vážil necelejch čtyřicet kilo. Jídla tam bylo dost, to jsme se najedli, ale když se nevyspíš, to je horší, než když se nenajíš.

8 „Ajntop“ jídlo z jednoho hrnce

Byl tam třeba rozbombardované barák, kupa věcí byla rozházená okolo, ale nikdo si toho nevšímal. Každý se bál něco sebrat, protože vojáci měli povolení, kdyby viděli někoho, že tam krade na místě zastřelit.

My jsme si tam taky sami prali. To se utřel stůl, nalila se na něj voda, na to se plácla košile. Pomydlilo se to a kartáčem jsme to vydrhli. Když se chtěl někdo pořádně vykoupat, tak byla možnost jít do veřejných lázní.

Vejdělek tam nebyl špatnej. Já jako soustružník kovů jsem tam měl dvacet devět korun na hodinu. To tady chodili na panský za korunu na hodinu. Tak jsem něco posílal domů, protože měli hospodářství. Strejcovi jsem posílal cigarety a on je měnil za něco jinýho.

Jak jste se dostal domů ?

Když už se blížil konec války a Rusáci táhli k Berlínu, tak celou tu naši fabriku naložili a táhli ji na západ a nás chtěli taky. Ale když jsme přijeli blíž k Drážďanům, tak jsme jim zdrhli. Myslím, že nás bylo šest. Dostali jsme se k Liberci. Já jel domů, takže na Hradec. Ten jeden až do Davle a ti čtyři byli opravdu Pražáci. Museli na hlavní nádraží, ale tam je hned sbalili a poslali zpátky. Po cestě byly taky kontroly, ale ne vojenský, říkali tomu „luvčots“. To byli staří penzisti a Hitlerjugend. Ale ty, když se potkali, tak to bylo snad horší než nálet. Tos nevěděl, co se stane, starej roztřesený chlap a děcko s flintou. Mě by taky málem v Borové sbalili. To chodil německej četník a český četník, ale já jsem měl akorát legitimaci, protože ostatní věci jsem zahodil. Aby mě nemohli poslat zpátky. A když jsme měl jen legitimaci, tak jsem se vymluvil, že jdou Ivani⁹ a že utíkám.

Ted', když se koukám někdy na ty filmy, jak to tam bylo rozmlácený, tak se tomu dá věřit. Na konci té války byl Berlín z devadesáti procent rozbombardovanéj.

9 Ivani - Rusové

4.1.4 Jan Leinveber (č.p. 111)

Pan Leinveber se narodil r. 1937.

Váši bratři prý byli nuceně nasazeni, víte o tom něco bližšího ?

Ano. Co já vím tak, byli tři, můj bratr Josef Leinveber, Jan Filip a František Krajcr, ten byl ze Svojanova. Všichni to byli ročník 1920. V roce 1943 přišlo na obecní úřad hlášení, že všichni tohoto ročníku budou nasazeni do Německa. Brácha a ti dva dostali avizo, že se musí dostavit do Bystrého na četnickou stanici a tam že musí počkat, až přijdou i z okolních vesnic, že tam budou mít sraz. .

Jan Leinveber

Foto: archiv

J. Leinvebra

Nevěděli, co je čeká. Otec tam za něma večer šel, nesl jim tam chleba a nějakou salám, protože nevěděl, kdy se do Německa dostane. Jakým způsobem se tam dostali, jestli

Josef Leinveber

Foto: archiv J. Leinvebera

byl připravenej nějaký transport, to vážně nevím. Ale byli v Berlíně. Jelikož byl vyučený zedník, tak dělal hodně zedničinu, ale jinak museli dělat, na co je poslali. Bydleli v lágrech, to jsou dřevěný baráky, kde byla dřevěná bouda, na jedné straně byl záchod, na druhé umejvárny. Byli tam jen takový cimry skoro bez topení. Místo záchodů byly jenom latríny a nějaký koryto, kde se jako umejvali. Jídla taky moc neměli, tvrdej chleba v zimě až zmrzlej, černý kafe, ale to bylo horší než melta. Brambory na loupačku, prej byly zmrzlý a tvrdý. Když byl konec války, tak to tam Angličani a Američani bombardovali, říkal, že se kolikrát museli schovat do krytu. Když už by mohli domů, tak to nešlo, protože ty koleje a cesty

to všechno bylo hrozně rozbitý, proto museli jít celou cestu pěšky, konec války byl v květnu a on přišel domů až v červnu. Když přišel domů, tak měl trochu podlomený zdraví, protože ta psychika na něj taky dost působila a cesta dost dlouhá a náročná. Naštěstí bylo léto, takže si něco našli nebo vyžebřali. Jak se dostal domů Filip, to nevím, ale ten Krajcr se nevrátil z krátké dovolené, bratr a Jan Filip se vrátili, ale on zůstal doma. Měli tam takovej bunkr a tam se schovával, četníci ho hledali, ale měl štěstí.

A váš druhý bratr?

Druhej brácha ten musel do Rakouska kopat zákopy. To bylo taky v roce 1943, ale tentokrát odváděli ročník 1922. Do toho Rakouska šli taky tři Jan Král, Robert Kříž a brácha František Leinveber. Stravu měli dost podobnou jako Josef. Spali ve chlívech u sedláků. Sedláci je neměli moc rádi, za prvé se s nima nedomluvili a za druhý je museli ubytovat a dát jim najíst. Domů se taky vrátili všichni, ale měli podlomený zdraví.

No, ale až skončila válka, tak teprve byli odvedeni na vojnu. Ale už ne na dva roky, měli to zkrácený.

1.5 Závěr

I přes tragiku tehdejší doby žili hartmanští občané relativně v klidu. To dokazuje i skutečnost, že nikdo z občanů během války neutrpěl žádné vážné zranění způsobené válkou, nebo újmu na zdraví. A žádný občan nebyl souzen nebo umístěn do koncentračního tábora. I po skončení války, v době odsunu německého obyvatelstva a velké nenávisti k němu, nebyla z Hartmanic žádná německá rodina odsunuta.

Při práci jsem se blíže dozvěděla o životě lidí za 2. světové války. Dále jsem se dozvěděla, i když ne přímo, že ne každý příslušník SS souhlasil s Hitlerovými názory a jednáním, dokázal se vžít do obyčejného člověka, který zažíval stejný strach.

Podle vzpomínek pamětníků i podle učiva a literatury z té doby vím, že bych v této době žít nechtěla, a doufám, že se nic podobného už nikdy opakovat nebude. Kdyby přece jenom, tento citát to vystihuje.

„Nevím, čím se bude bojovat ve třetí světové válce, ale vím, že ve čtvrté to bude klacky a kameny.“

(Albert Einstein)

1.6 Obrazová příloha

Dům p. Bidmona č.p. 47
Foto: Renata Pušová

Ausweis-pas
Foto: archiv J. Filipová

Dodávky Na obecní úřad dostal se také jeden
Rudoarměje, a ptal se kolik můžeme dát
Sovětskému prásu obilí a dobytek jako dar
za osvobození. Když jsme mu poukázali
že nás to, že porovnáme dřevěnými jehly
naši zemědělské vyčerpání a nabízel jim
několik málo kusů, nechali tomu rozum
mít a požadují vědět mnohem více. Bylo
to přibližně asi 28 kusů dobyteka a nějaké
obilí.

Ukázka z kroniky
Foto: archiv obce Hartmanice

Nr. - Číslo **116**

DEUTSCHES REICH NĚMECKÁ ŘÍŠE
PROTEKTORAT PROTEKTORÁT
BOHEMEN U. MÄHREN ČECHY A MORAVA

ALLGEMEINE VŠEOBECNÁ
BÜRGERLICHE OBČANSKÁ
LEGITIMATION LEGITIMACE
DES STAATS- STÁTNÍHO
ANGEHÖRIGEN PÍSLUŠNÍKA
DES PROTEKTO- PROTEKTORÁTU
RATES BÖHMEN ČECHY
UND MÄHREN A MORAVA

Vorname - Jméno *Antonín*
Zuname - Příjmení *Teplý*

Es wird bescheinigt, dass die Person, welche diese Legitimation besitzt, die Eigenschaft des Staatsangehörigen des Protektorates Böhmen und Mähren besitzt.

Potvrzuje se, že tato osoba, která má tuto legitimaci, má občanskou majetkovou legitimaci.

Antonín Teplý
Wirt, Pilsener
Poste Rybná

ausgestellt, welcher dieselbe vor der Behörde eigenhändig unterfertigt hat.

vydanou, který se na ní před úřadem vlastnoručně podepsal.

Beruf: — Povolání: *Ausgangener - Spindler*

Stand: — Stav: *Witauer - vdovec*

Geboren am — Narození (Tag, Monat und Jahr — den, měsíc a rok)
15. 11. 1867
Wüst Ribná
in **Pusté Rybné**
polit. Bezirk - polit. okres **Polička**

Zuständig (Příslušný)
Wüst Ribná
nach - do **Pusté Rybné**
polit. Bezirk - polit. okres **Polička**

Wohnhaft — Byt
aus Zeit der Legitimationsausstellung — v době vydání legitimace
Wüst Ribná
Pusté Rybné č. 9.
polit. Bezirk - polit. okres **Polička**

PERSONSBESCHREIBUNG: - POPIS OSOBY:

Statur - postava *162 cm*

Haare - vlasy *grauhals - prošedivě*

Augen - oči *blau - modré*

Nase - nos *quadr - rovný*

Bart - vousy *grauhals - prošedivě*

Mund - ústa *regelmäßig - pravidelně*

Zähne - zuby *gute - dobré*

besondere Kennzeichen - zvláštní znamení
keine Finger - žádné prsty
aussehen - vypadat

Abdruck des rechten Daumens: *pasce* Otsik pasce pravé ruky: *právní*

Eigenhändige Unterschrift des Legitimationsinhabers: *Antonín Teplý*

Vlastnoruční podpis majitele legitimace: *Antonín Teplý*

Ausgestellt von der Bezirksbehörde in Polička

Vydan úřad okresní úřad

Bezirksbehörde in Polička

Okresní úřad v Poličce

Am - Dne **17. února 1940**

Der Bezirkshauptmann: *Jan*

Okresní hejman

(Unterschrift - Podpis)

BELEHRUNG FOUČENÍ

Jeder Staatsangehörige des Protektorates Böhmen und Mähren ist verpflichtet, sich die Ausstellung der allgemeinen bürgerlichen Legitimation anzusehen, welche ihm in allen Fällen, insofern nicht besondere Bestimmungen entgegenstehen, als Identitätsnachweis dient.

Als Ausweis bei Auslandsreisen kann die Legitimation eines Reisepasses nicht benutzt werden.

Die Legitimation wird über schriftliches oder mündliches Ansuchen von der politischen Behörde I. Instanz des ordentlichen Wohnortes des Gewohnheitsorts ausgestellt, dort, wo eine staatliche Polizeibehörde besteht, in diese Behörde zur Ausstellung der Legitimation verwiesen.

Die Gültigkeit der Legitimation ist auf keinen bestimmten Zeitraum beschränkt. Eine neue Legitimation wird jedoch von der Behörde des ordentlichen Wohnortes des Gewohnheitsorts ausgestellt, sobald die alte Legitimation zurückgefordert werden muss. Diese Behörde kann die alte Legitimation zurückgeben, z. B. bei der Änderung des Namens, der Staatsangehörigkeit, der Wohnorte und dgl.

Das Verloren der Legitimation an die politische Behörde I. Instanz des ordentlichen Wohnortes des Gewohnheitsorts anzuzeigen.

Die Legitimation ist eine amtliche Urkunde, deren Nachmachung und Mißbrauch nach den Bestimmungen bestraft wird.

Každý státní příslušník Protektorátu Čechy a Morava, kterému bylo o vydání obecné občanské legitimace, musí se při příležitosti oznámení ve všech případech, pokud nejsou přitíženy osobními podmínkami.

Legitimace lze použít při cestě mimo území protektorátu pouze s tímto účelem.

Legitimaci vydá na přání nebo žádost státní politický úřad I. instance řádného bydliště občana tam, kde je státní úřední policií obsazen, pokud není policií obsazen v jiném úřadě.

Platnost legitimace není omezena na určitou dobu. Novou legitimaci vydá příslušný úřední státní úřad I. instance řádného bydliště občana, pokud není státní úřední policií obsazen, pokud není policií obsazen v jiném úřadě.

Ztráta legitimace musí být oznámena příslušnému úřadu I. instance řádného bydliště občana.

Legitimace jsou úřední listiny, jejichž podvržení a zneužití je podle zvláštních předpisů trestáno.

Bürgerliche Legitimation
občanská legitimace
Foto: archiv Z. Puš

7. Leinveber František
12. Leinveber Josef
21. Andrlík Augustin
Foto: archiv M. Drašar

1.7 Seznam použitých zdrojů

1.7.1 Literatura a WWW

- [1] H, Jenda Druhá světová válka[online], 2003-9-11, [cit.2015-4-3] . Dostupné z:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Druh%C3%A1_sv%C4%9Btov%C3%A1_v%C3%A1lka>
- [2] Potravinové lístky[online], 2006-2-19, [cit.2015-4-4] . Dostupné z:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Potravinov%C3%A9_l%C3%ADstky>
- [3] Totální nasazení[online], 2006-2-3, [cit.2015-4-4] . Dostupné z:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Tot%C3%A1ln%C3%AD_nasazen%C3%AD>
- [4] FILIPOVÁ, Jaroslava.Hartmanice Obec na Českomoravské vrchovině.Obecní úřad Hartmanicevyd.Hartmanice :,2006.71. stran. ISBN
- [5] KRŠKA, Jan, Kronika obce Hartmanic.vyd.:1939-1945.. stran. ISBN